

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2021/01369

Stockholm 2021-06-29

Remissvar Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. (SOU 2021:11)

Sveriges Skolledarförbund har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på ovanstående remiss. Förbundet har tidigare lämnat synpunkter på utredningens delbetänkande En annan möjlighet till särskilt stöd. De då lämnade synpunkterna upprepas inte i denna text.

Förbundet kommenterar de delar av betänkandet som berör områden där förbundets medlemmar besitter yrkesmässig erfarenhet och kompetens.

Inledande kommentarer

Utredarens uppdrag är mycket angeläget. Det finns anledning att till en viss del vara kritisk kring den svenska skolans kapacitet att stötta elever som, av skiftande anledningar, har svårigheter att nå kunskapsmålen. Sveriges Skolledarförbund vänder sig dock mot den tendens till syndabockstänkande som förbundet uppfattar präglar vissa delar av betänkandet. Det går självklart att hitta delar av skolans samlade insatser som kan förbättras, men lösningarna behöver många gånger vara betydligt bredare än de förslag som utredaren lägger.

Om samhället på allvar ville komma till rätta med problematiken kring att en betydande andel grundskoleelever i Sverige inte blir behöriga till gymnasieskolans nationella program, behövs en bredare analys som inbegriper frågor som attityder till skolan och dess professionella grupper, vårdnadshavarnas ansvar samt exempelvis vårdens och socialtjänstens ansvar för hälso- och trygghetsfrågor. Att skriva fram skolan som ensam bärare av såväl problematik som lösningsförmåga är, enligt Sveriges Skolledarförbund, ett mindre konstruktivt perspektiv. Skolan har ett utbildningsuppdrag och är beroende av samarbete över organisationsgränser för att elever, vars problematik inte i första hand är skolrelaterad, ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Här finns stora brister idag.

Ett konkret och genomförbart förslag som förbundet menar skulle betyda mycket för den elevgrupp som har stort behov av elevhälsans psykologiska och kurativa insatser, vore att införa samma åldersgränser för alla insatser som görs mot skolungdomar. Idag kastas ungdomarna ut från BUP när de fyller 18 och

hänvisas till att ta förnyade kontakter med en överbelastad vuxenpsykiatri. Mycket vore vunnet sett till dessa elevers skolgång om de kunde få stanna kvar inom BUP så länge de går i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

Sveriges Skolledarförbundet vill framhålla att en noggrann läsning av betänkandet ger en tydlig bild av den komplicerade verklighet som skolan står inför. Alla elever är individer med sina unika erfarenheter, drömmar, behov och förväntningar samtidigt som skolan till stora delar är en kollektiv verksamhet. Den forskningsgenomgång och de kommentarer som utredaren gör visar inte sällan på dessa inneboende konflikter. I ett stycke anför utredaren att syftet med en samlad elevhälsa är att de skilda professionerna ska bidra med olika perspektiv och att konsensusprocesser motverkar de tvärprofessionella perspektiven. I ett senare stycke ifrågasätts de meningsmotsättningar som, enligt en forskare, ofta uppstår mellan lärare och elevhälsans professioner. Det är lika oklart för läsaren som det måste vara för en skolledare varför skilda uppfattningar är eftersträvarsvärt i det första fallet men negativt i det andra.

Ett annat sådant exempel är att utredaren lyfter fram forskning som visar att, särskilt pojkar, gynnas av att skolan förmedlar synsättet att skolframgång är något som nås genom egen ansträngning. Dessa slutsatser motsäges sedan i text hämtad från exempelvis Skolinspektionens granskningar, där det hävdas att åtgärdsprogram i ökad utsträckning bör relateras till den omgivande miljön och lärarens undervisning. Tydligt blir i alla fall att det alltid kommer att gå att kritisera skolan för de val och de prioriteringar skolledare och lärare hela tiden måste göra.

Slutligen vill förbundet lyfta en oro som kanske framför allt gäller förslagen riktade mot grundsärskolan. Förslagen andas höga ambitioner och en stark tro på skolans möjligheter att ge barn med kognitiva funktionsnedsättningar en gedigen och användbar utbildning. Sveriges Skolledarförbundet delar utredarens målbild men vill samtidigt mana till en viss försiktighet så att inte höjda förväntningar tvärt emot förhoppningarna i stället resulterar i fler skolmisslyckanden. Reformerna måste grundas på realistiska förväntningar på vad skolan som organisation kan åstadkomma.

Kapitel 6 Analys och förslag för ett förstärkt elevhälsoarbete

Utredaren tar inledningsvis ställning för att elevhälsan även fortsättningsvis ska ha ett förebyggande och hälsofrämjande uppdrag. Sveriges Skolledarförbundet delar den uppfattningen till fullo. Det är många gånger frestande att ge skolan

uppgifter endast av det skälet att det är lätt att nå barnen och ungdomarna där. Varje sådan ny uppgift tar dock fokus från det som är skolans kärnuppdrag. Sveriges Skolledarförbund ser att det snarast finns anledning för en utveckling åt motsatt håll, dvs. att renodla uppdraget, inte minst vad gäller elevhälsan.

I betänkandet finns en lång kartläggning av skolans stödarbete. Sveriges Skolledarförbund uppfattar att kartläggningen sammantaget ger en bild av skolans professionella grupper inte anpassar sitt arbete efter elevernas specifika behov. Det är en till stora delar allt för ensidig bild. Förbundets bedömning är att såväl lärares som skolledares och elevhälsopersonalens arbete är förankrat i den utbildning de respektive professionerna har och att de sedan förhåller sig till de förutsättningar och de resurser som står till buds. Vill man få en ändring till stånd bör man väga in alla dessa delar i stället för att, som utredaren tenderar göra, snäva in blicken.

Elevers röster är självklart viktiga men kan inte vara de enda som får höras i en utvärdering av skolans arbete. Elever är experter på sin egen situation momentant, medan skolans professionella har ett bredare och mer långsiktigt perspektiv.

I avsnitt 4.3.3 *Användning och effekter av olika former av särskilt stöd* konstaterar utredaren exempelvis att effektgranskningar av olika former av särskilt stöd saknas i svenska forskningsstudier. Att denna brist i den vetenskapliga grunden för såväl lärarutbildningen som skolans praktik inte uppmärksammas och åtgärdas är, enligt Sveriges Skolledarförbund anmärkningsvärt. Att mot den bakgrunden sedan rikta kritik mot de verksamma för att de inte når önskvärda effekter av insatserna är demoraliserande för professionerna.

Mycket talar för att svensk skolmiljö på många håll behöver en stärkt kunskapsintensiv prägel. Såväl lärare som skolledare och annan personal behöver återkommande möjligheter att utmana och fylla på sin yrkeskompetens. Men även organisationen som sådan behöver förändras så att det finns utrymme för skolans professionella att tillsammans utveckla sin praktik. Sveriges Skolledarförbund ser att de kommande professionsprogrammen på sikt bör kunna bidra i stor utsträckning till en sådan kapacitetsförstärkning.

Utredningen lyfter tydligt fram rektors och skolchefens ansvar för att främja samverkan mellan lärare och elevhälsa, se till att det systematiska kvalitetsarbetet bidrar till en hälsofrämjande skolmiljö och ett aktivt förebyggande arbete samt att resurserna fördelas på ett så effektivt sätt som möjligt. Utredaren uppger att man övervägt att lämna förslag om att lyfta fram ansvaret för elevhälsan

tydligare i rektors uppdrag, men avstått. Sveriges Skolledarförbund anser att utredarens bedömning att detta regleras i tillräcklig utsträckning i de skrivningar som idag finns i skollag och läroplaner, är helt korrekt.

Förslag 6.4.1 Krav på specialpedagog eller speciallärare inom elevhälsan.

Utredaren föreslår att skollagen ändras så att det framgår att det för elevhälsans specialpedagogiska insatser ska finnas tillgång till specialpedagog eller speciallärare.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens slutsats att den specialpedagogiska kompetensen inom elevhälsan behöver stärkas. Specialpedagogen är en ovärderlig resurs som har möjlighet att binda samman de olika professionernas perspektiv till en fungerande enhet. I nuvarande lagstiftning specificeras inte någon/några yrkeskategorier som särskilt ansvariga för de specialpedagogiska insatserna.

En reglering av att speciallärar/specialpedagogisk kompetens ska finnas inom elevhälsan ställer större krav på bemanningsarbetet och på att kompetensen finns tillgänglig för anställning, något som tyvärr brister idag. I utredningen redovisas uppgifter från Skolverket om att 69 procent av de tjänstgörande speciallärarna och 30 procent av specialpedagogerna saknar specifik yrkesexamen.

Utredaren föreslår att det inte heller i fortsättningen ska ställas krav på någon specifik utbildningsbakgrund för de som har uppdrag som speciallärare/specialpedagog. Mot bakgrund av den stora bristen på utbildad personal ser Sveriges Skolledarförbund det som det enda rimliga förhållningssättet. Samtidigt motverkar denna avsaknad av uppställda krav, syftet med förtydligandet av lagstiftningen. Att sätta in kraftfulla och sektorsövergripande insatser för att komma till rätta med både den generella och den specifika kompetensbristen inom skolområdet är en av regeringens mest prioriterade uppgifter.

Förslag 6.4.2 Förbättrade möjligheter till vidareutbildning till specialpedagog och speciallärare.

Utredaren föreslår att statsbidraget för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser och för speciallärarutbildningen inom Lärarlyftet ska förstärkas.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget. På sikt bör utbildning mot specialpedagog/speciallärare kunna vara spår inom det professionsprogram som planeras för lärare.

Förslag 6.4.3 Följa utvecklingen av utbildningsbakgrund bland kuratorer inom elevhälsan.

Utredaren föreslår att Skolverket ska ges i uppdrag att följa utvecklingen av utbildningsbakgrund bland personer som arbetar som kurator i skolväsendet. Orsaken är en oro för en kvalitetsmässigt sjunkande utbildningsbakgrund hos nyanställda kuratorer.

Sveriges Skolledarförbund avråder från förslaget med motiveringen att så länge det inte finns några fastställda krav på utbildningsbakgrund för kuratorer måste samhället visa tillit till att skolans chefer anställer rätt personer för uppdraget.

Förslag 6.5.1 Förlängning av statsbidrag för Specialpedagogik för lärande

Utredarens föreslår att statsbidraget för kompetensutvecklingsinsatsen Specialpedagogik för lärande ska förlängas med tre år, det vill säga 2024-2026, och för de åren tillföras 81 miljoner kronor per år.

Sveriges Skolledarförbund stödjer förslaget och ser att likande utbildningsinsatser i framtiden kan bli delar av ett professionsprogram för lärare.

6.5.2 Bättre stöd för förebyggande och hälsofrämjande arbete

Utredaren gör bedömningen att Skolverket bör se över relevanta befintliga kompetensutvecklingsinsatser och stödmaterial för att i dessa utveckla hur det förebyggande och hälsofrämjande arbetet kan stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

Enligt utredaren är översynen särskilt angelägen i följande insatser eller material:

- Insatser inom de nationella skolutvecklingsprogrammen som riktar sig till huvudmän och rektorer
- Stödmaterialen om särskilt stöd, extra anpassningar och åtgärdsprogram
- Vägledning för elevhälsan

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget. Även förbundet väntar sig att utbildningsinsatser riktat mot ledning av kvalitetsarbete blir en del av utbildningen inom professionsprogrammet för rektorer.

6.5.3 Bättre kunskap om vårdgivaransvaret

Utredaren gör bedömningen att Skolverket bör säkerställa att hälso- och sjukvårdslagstiftningen om styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser berörs inom rektorsprogrammet och i skolchefsutbildningen.

Sveriges Skolledarförbund har uppfattningen att dagens rektorsprogram är mycket seriöst och genomtänkt och hyser förtroende för Skolverkets styrning av innehållet.

Förslag 6.6.1 Kunskapssammanställningar om elevhälsa och stöd

Utredaren föreslår att Skolverket ska ges i uppdrag att ansvara för att ta fram kunskapssammanställningar inom områdena elevhälsa och stöd som kan bidra till att förbättra huvudmäns, rektorers och lärares möjligheter att välja effektiva insatser. Kunskapssammanställningarna ska tas fram tillsammans med Skolforskningsinstitutet och Specialpedagogiska skolmyndigheten och vid behov även samråda med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.

För Sveriges Skolledarförbunds del framstår det som högst anmärkningsvärt att liknande åtgärder ännu inte kommit till stånd då denna brist på effektutvärderingar varit känd länge. Det är angeläget att komma framåt i denna fråga både för elevernas skull och för att skolans professioner ska få bättre underlag för sina beslut och insatser.

Sveriges Skolledarförbund anser det dock viktigt att även övriga grupper inom elevhälsan har motsvarande möjligheter och vill utvidga arbetet till att även omfatta psykologernas och kuratorernas insatser.

Förslag 6.6.2 Stöd för utredning om särskilt stöd

Utredaren föreslår att Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram ett stöd för den utredning som ska genomföras för att ta ställning till en elevs behov av särskilt stöd.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

Kap 7. Tillgång till elevhälsan.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera om tillgången till elevhälsans kompetenser är tillräcklig idag. Enligt den statistik som presenteras tycker eleverna själva att tillgången är bra, drygt 7 av 10 i år 7-9 och på i gymnasieskolan tycker att tillgången är bra eller mycket bra. Bara en av tio uppfattar att tillgången är dålig eller mycket dålig. Skolinspektionen anser dock att tillgängligheten brister mot bakgrund av att eleverna inte alltid kunnat redogöra för vad de, enligt lagstiftningen, kan förvänta sig att få för hjälp av elevhälsan.

I utredningens analyser gällande tillgången används begreppet *rektorsområde* vid återkommande tillfällen utan att utredaren definierar vad som avses med begreppet och hur det förhåller sig till begreppet skolenhet. Sveriges Skolledarförbund avråder från införande och användande av organisatoriska begrepp som inte har koppling till styrdokumentet och som riskerar att skapa osäkerhet gällande hur de ska tolkas.

Förslag 7.6 Obligatorisk redovisning av tillgång till personal inom elevhälsan

Utredningen föreslår att det ska vara obligatoriskt att redovisa tillgång till skol-läkare, skolsköterska, psykolog och kurator.

Utredaren skriver att statistiken ska användas för att man nationellt ska kunna diskutera hur olika huvudmän och rektorer valt att fördela resurserna. Sveriges Skolledarförbund vänder sig kraftfullt mot en sådan löpande överprövning av rektorernas rätt att styra över sin enhets inre organisation. För att kunna värdera om den fördelning som rektorerna valt att göra är rätt eller fel skulle krävas att det fanns en kunskap nationellt som inte rektorerna själva besatt. Och förutsatt att en sådan kunskap fanns vore det väl bättre om den kom rektorerna till del så att dessa kunde göra rätta prioriteringar från början.

Som högsta ansvarig för skolors kvalitet har självklart regeringen intresse av att följa mönster i fördelningsbeslut och prioriteringar. Men sådan uppföljning behövs sällan göras på årsbasis eller i form av totalundersökningar. Sveriges Skolledarförbund avråder från ytterligare detaljerad uppgiftsredovisning från skolor när något tydligt användningsområde för informationen inte finns.

Förslag 7.7.2 En förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag

Utredningen föreslår att elevhälsans nuvarande uppdrag ska förtydligas med bestämmelser om att elevhälsans arbete ska bedrivas på individ- grupp- och organisationsnivå samt ske i samverkan med övrig personal på skolan. Elevhälsan ska vidare bidra till skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan även samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Utredaren beskriver på ett bra sätt hur elevhälsan på många skolor fortfarande har svårt att byta perspektiv mot det förebyggande och hälsofrämjande och fortfarande sitter fast i akut ärendehantering. Sveriges Skolledarförbundet ser positivt på utredarens förslag och tror att ett förtydligande av vad som ingår i elevhälsans uppdrag kan bidra till en stärkt förmåga att bryta med gamla mönster. En ännu starkare markering vore, enligt förbundets uppfattning, att komplettera med ett förtydligande av vad som följaktligen **inte** ingår i elevhälsans uppdrag.

Förslag 7.7.3 En numerär reglering av en acceptabel lägstanivå för tillgång till elevhälsan.

Utredaren föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om det högsta antalet elever en skolläkare, en skolsköterska, en psykolog och en kurator får ansvara för.

På förordningsnivå ska regleras att en skolläkare får ansvara för högst 7000 elever, en skolsköterska för högst 430 elever, en psykolog för högst 1000 elever och en kurator för högst 400 elever.

Sveriges Skolledarförbundet kan se fördelar med föreskrifter av den typ utredaren föreslår. De uppsatta gränserna bedömer förbundet som rimliga och ser det som positivt att utredaren valt att föreslå miniminivåer.

Förslagen väcker dock många frågor. Den mest uppenbara frågan är om det inte vore än mer angeläget att införa föreskrifter om andra förhållanden som har större påverkan på elevernas lärande, trygghet och studiero, exempelvis det högsta antalet direkt underställd personal som en skolledare får ha? Med stor sannolikhet kan sådana resurssatsningar ge än större positiva effekt på elevers möjligheter att nå kunskapskraven. Återigen blir det problematiskt med den fragmentisering av skolans verksamhet som de mycket smala utredningsuppdragen leder till. Att fokusera en detalj leder till mindre fokus på annat. Bristen på mer övergripande effektutvärderingar är uppenbar.

Den självklara lösningen på de ovanstående invändningarna är att samma aktör som ställer upp kraven även ansvarar för resurssättningen av verksamheten. Sveriges Skolledarförbund anser att staten behöver ta över ansvaret för såväl finansieringen av skolan som huvudmannaskapet för skolledare och lärare samt även kanske den del av elevhälsan som är nära förknippad med undervisningsuppdraget.

Kap 8 Bedöma och stödja kunskapsutveckling i grund- och gymnasiesärskolan.

Förslag 8.5.1 En garanti för tidiga stödinsatser ska införas i grundsärskolan

Utredaren föreslår att den befintliga garantin för tidiga stödinsatser ska utsträckas till att omfatta även elever som läser ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik enligt grundsärskolans kursplaner. Syftet är att säkerställa att eleverna ges det stöd de har rätt till för att nå så långt de kan utifrån sina förutsättningar.

Förslaget innebär också att nationella bedömningsstöd tas fram och används till grund för bedömningar av elevernas kunskaper.

Sveriges Skolledarförbund stödjer förslaget. Förbundet ser det som angeläget att elever i grundsärskolan ges relevant stöd med fokus på kunskapsutvecklingen. Mot bakgrund av de stora svårigheter många skolor har att hitta fullt behörig personal så ser förbundet det som mycket positivt att stödmaterial för kunskapsbedömningen finns tillgängligt.

Förbundet vill samtidigt varna för en utveckling där en alltför stark perspektivförskjutning mot akademiska läroprocesser leder till att antalet praktiska inslag i utbildningen i grundsärskolan minskas för mycket. Förbundet återkommer till detta under kapitel 9.

8.5.2 Stöd till huvudmännen vid implementering

Utredaren föreslår att Skolverket och SPSM ska i samverkan ge huvudmännen stöd i samband med införandet av en garanti för tidiga stödinsatser.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

8.5.3 Översyn av de obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1

Utredaren gör bedömningen att de obligatoriska bedömningsstöden behöver ses över innan en garanti för tidiga stödinsatser införs.

Sveriges Skolledarförbundet bifaller förslaget.

8.6.1 Stöd för bedömning i ämnen och ämnesområden

Utredaren föreslår att Skolverket och SPSM ska ges i uppdrag att i samverkan ta fram utbildningsinsatser om bedömning i ämnen och ämnesområden i grundsärskolan. Myndigheterna föreslås även ta fram verktyg och stödmaterial för bedömning och kunskapsuppföljning.

Sveriges Skolledarförbundet har inget att invända mot förslaget.

8.6.2 Didaktiskt inriktad kompetensutveckling

Utredaren föreslår att Skolverket och SPSM ska ges i uppdrag att i samverkan utveckla kompetensutvecklingsinsatser för lärare i grundsärskolan och specialskolan om hur undervisningen i ämnen och ämnesområden enligt grundsärskolans kursplaner kan göras mer konkret och multimodal.

Sveriges Skolledarförbundet bifaller förslaget.

8.6.3 Kompetensutveckling om flexibel utbildning

Utredaren föreslår att Skolverket och SPSM ska ges i uppdrag att i samverkan erbjuda kompetensutveckling om hur lärare i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan kan undervisa enligt två kursplaner samtidigt. Motsvarande insats ska göras även gällande samläsning i gymnasiesärskolan och gymnasieskolan.

Sveriges Skolledarförbundet bifaller förslaget.

8.6.4 Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) och digitala lärverktyg förs samman i utbildningsinsatser.

Sveriges Skolledarförbundet har inget att invända mot förslaget.

8.6.5 Kompetensutveckling för elevassistenter

Utredaren föreslår att SPSM och Skolverket ska ges i uppdrag att i samverkan utforma kompetensutvecklingsinsatser för elevassistenter. Kompetensutvecklingsinsatserna ska ge kunskaper i skolans styrdokument, hur funktionsnedsättningar kan påverka elevernas lärande och vad elevassistentrollen innebär.

Sveriges Skolledarförbunds uppfattning är att elevassistenter som grupp generellt inte har någon utbildning i inläring och därmed inte bör användas för sådana uppgifter. Gruppen elevassistenter bör snarast ses som ledsagare för de elever som behöver stöd för att klara av de fysiska och sociala krav som skolgången ställer.

Sveriges Skolledarförbund har naturligtvis inget att erinra mot att de assistenter som vissa elever behöver får utbildning för de uppgifter de förväntas utföra. Det är dock mycket viktigt att betona att första prioritet måste vara att ge alla elever som behöver det tillgång till välutbildad specialpedagogisk personal. En elevassistent, utbildad eller inte, kan aldrig ersätta en specialpedagog när det gäller insatser för att stödja och stärka inläringen.

Sveriges Skolledarförbund vill i det här sammanhanget även påpeka att det kan finnas vissa oklarheter gällande begreppen elevassistent och personlig assistent. Förbundets uppfattning är att elevassistenter alltid måste vara anställda av skolan och arbetsledas av rektor/biträdande rektor.

8.6.6 Lärarbristen i grund- och gymnasiesärskolan kräver särskilda åtgärder.

Utredaren bedömer att frågan om hur bristen på behöriga lärare i grund- och gymnasiesärskolan kan lösas bör utredas.

Sveriges Skolledarförbund ser det som mycket positivt att frågan om bristen på behöriga lärare inom grund- och gymnasiesärskolan lyfts fram. Det är i dagsläget mycket svårt för rektorer att ta fullt ansvar för utbildningens kvalitet när det i allt för stor utsträckning saknas behörig personal.

Kapitel 9 Flexibilitet och nya benämningar i grund- och gymnasiesärskolan.

Utbildning som riktar sig till elever med intellektuell funktionsnedsättning har gått från att vara en fråga för samhällets vård och omsorg till att vara en del av utbildningssystemet och närma sig grundskolan och gymnasieskolan. Utredaren har haft i uppdrag att analysera om timplanerna för grundsärskolan bör förändras för att bättre möta elevernas behov och öka flexibiliteten för eleverna att läsa utifrån olika kursplaner.

Utredaren redogör för två huvudsakliga argument för att timplanen för ämnen i grundsärskolan bör bli mer lik grundskolans timplan. För det första går det att

ifrågasätta varför det ska skilja sig så mycket överhuvudtaget, för det andra kan stora skillnader i undervisningstid försvåra planering och genomförande för elever som läser kombinationer av ämnen från olika kursplaner eller läser integrerat.

Förslag 9.4.1 Ny timplan i ämnen

Utredaren föreslår att grundsärskolans timplan för ämnen ska justeras för alla ämnen utom Idrott och hälsa. Förändringarna inbegriper de förslag till justeringar för naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen som Skolverket föreslagit och som innebär att ämnet elevens val tas bort. Förslaget innebär en större minskning av timmarna i hem- och konsumentkunskap och slöjd, och en viss minskning i ämnet musik. Störst ökningar föreslås för ämnen engelska och svenska/svenska som andraspråk. Det föreslås även finnas en pott fördelningsbar undervisningstid.

Sveriges Skolledarförbund ser att det finns en generell tendens att styra innehållet i särskolan bort från det omsorgsbetonade och mot en mer akademisk prägel. Det är en god ansats som förbundet delar. Samtidigt framhåller de av förbundets medlemmar som har erfarenhet av denna utbildningsform att det är viktigt att det finns kvar ett relativt stort mått av praktiska inslag i utbildningen. Många elever behöver dessa för att tillgodogöra sig utbildningens innehåll.

Med detta förbehåll ställer sig förbundet bakom förslagen till ny timplan för grundsärskolan. Samtidigt gör förändringarna att behörighetsprofilerna på skolorna behöver utvecklas och justeras om, en process som kan förväntas ta en hel del tid.

Förslag 9.4.2 Möjlighet att läsa modernt språk i grundsärskolan

Utredaren föreslår att det inom ramen för skolans val och fördelningsbar undervisningstid ska erbjudas möjligheter för elever att läsa ett modernt språk som språkval.

Sveriges Skolledarförbund stödjer förslaget men vill samtidigt uppmärksamma på svårigheterna att besätta tjänster i nya ämnen med behörig och legitimerad personal. Den mer grundläggande utredning kring hur samhället ska lösa kompetensförsörjningen av personal till särskolan bör genomföras snarast så att rektorer ges rimliga förutsättningar att leva upp till sitt verksamhetskvalitetsansvar.

Förslag 9.4.3 Utökad undervisningstid i ämnesområden

Utredaren föreslår att timplanen för ämnesområden ska utökas till 6 890 timmar. Alla ämnesområden, utom elevens val som tas bort som ämne, föreslås få en lika stor ökning. Dessutom läggs det även här in fördelningsbar undervisningstid.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget.

Förslag 9.5.1 Rektor ska besluta om fördelning av undervisningstid på individuella program i gymnasiesärskolan.

I dagsläget är det huvudmannen som har mandatet att besluta om sådan fördelning i gymnasiesärskolan. I gymnasieskolan ligger motsvarande mandat istället hos rektor.

Sveriges Skolledarförbund bifaller utredarens förslag och ser att det är rimligt att likställa skolformerna i det här avseendet.

Förslag 9.5.2 Reducerad undervisningstid blir ny stödform på individuella program i gymnasiesärskolan.

Utredaren föreslår att ansvarig rektor ska kunna fatta beslut om att reducera en elevs undervisningstid på ett individuellt program i gymnasiesärskolan. Minskningen sker som en del av ett åtgärdsprogram.

Sveriges Skolledarförbund ser att det finns ett behov av att kunna anpassa undervisningen på individuella program i gymnasiesärskolan till elevernas möjligheter och behov. Det kan exempelvis handla om elever som av medicinska skäl bara kan läsa halvdagar i skolan. Förbundet bifaller förslaget.

Förslag 9.6.1 Intellectuell funktionsnedsättning ersätter utvecklingsstörning

Utredaren föreslår att benämningen utvecklingsstörning ska ersättas med intellektuell funktionsnedsättning som benämning på målgruppen för grundsärskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget.

Förslag 9.6.2 Skolformerna byter namn

Utredaren föreslår att skolformen grundsärskola byter namn till anpassad grundskola. Skolformen gymnasiesärskola ska byta namn till anpassad gymnasieskola. Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå ska byta namn till kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå och motsvarande för den gymnasiala nivån.

Alla begrepp som hör till dessa skolformers tidigare namn utmönstras ur skollagen och ersätts av andra begrepp.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget. Förbundet ser att det inledningsvis sannolikt kan bli en del förvirring kring begreppet anpassad, men fördelarna av att den mer stigmatiserande förleden sätts bort överväger tydligt.

Förslag 9.6.3 Benämningen träningskola tas bort

Utredaren föreslår att benämningen träningskola tas bort ur skollagen och anslutande författningar. Om det behövs ett tydliggörande av målgruppen anser utredaren att det räcker med att hänvisa till elever som endast läser ämnesområden. Begreppet träningskola riskerar att leda till lägre ställda förväntningar på dessa elever och inläsningseffekter i form av att de inte ges möjligheter att läsa ett eller flera ämnen.

Förändringen ska inte begränsa möjligheterna att organisera utbildningen på bästa sätt.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget.

Förslag 9.6.4 Ny benämning på specialisering inom speciallärarutbildning

Utredaren föreslår att benämningen speciallärarexamen med specialisering mot utvecklingsstörning ersätts med speciallärarexamen med specialisering mot intellektuell funktionsnedsättning.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslaget.

Kapitel 10 Överklagandemöjlighet vid beslut om att inte flytta en elev till högre årskurs

Idag finns regleringen kring rektors möjligheter att besluta att en elev inte ska flyttas upp till närmast följande högre årskurs, respektive att en elev ska gå om en årskurs, i skolförordningen. Utredaren föreslår att de nuvarande två paragraferna slås ihop till en och att regleringen flyttas till skollagen.

Förslag 10.3 Förslag om överklagande av beslut att inte flyttas till högre årskurs eller gå om en årskurs.

Utredaren föreslår att en rektor ska få besluta att en elev i grundskolan, grundskolans sarskolan, specialskolan eller sameskolan ska gå om en årskurs, om elevens vårdnadshavare medger det och det med hänsyn till elevens utveckling och personliga förhållanden är lämpligast för eleven. Om det finns synnerliga skäl ska rektorn även utan medgivande från elevens vårdnadshavare få besluta att eleven ska gå om en årskurs. Ett beslut att en elev ska gå om en årskurs ska gälla för det läsår som följer närmast efter beslutet. Beslutet ska gälla även om eleven byter till en annan skolenhet. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut om att en elev ska gå om en årskurs. Rektorns beslut ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Det ska framgå av avgångsintyget om det har fattats beslut att en elev ska gå om en årskurs. Slutligen föreslår utredaren att bestämmelserna i skolförordningen om att en rektor får besluta att en elev inte ska flyttas till närmast högre årskurs och att rektorn på begäran av en elevs vårdnadshavare får besluta att en elev ska gå om en årskurs i grundskolan, grundskolans sarskolan, specialskolan eller sameskolan ska upphävas.

Sveriges Skolledarförbund har tidigare problematiserat den alltmer utbredda synen på utbildning som ett individuellt projekt till vilket ett antal rättigheter är kopplade. Den utvecklingen ställer allt högre krav på rättssäkerhet i beslutsfattandet och att beslut som fattas inom skolans ram kan överprövas i högre instans. Förbundet anser självfallet inte att beslut som fattas på en skola ska vara ogrundade, felaktiga eller resultat av slarvigt hanterade processer. I det enskilda fallet är det väldigt enkelt att se fördelarna med att enskilda elever/elevers föräldrar får ökade möjligheter att överpröva beslut som fattas gällande elevens skolgång. På systemnivå kan det däremot uppträda skevheter som inte är försumbara och som exempelvis kan få effekter för skolans auktoritet men också om vilka arbetsuppgifter som skolledarna lägger sin arbetstid på.

Den specifika frågan om överklagande i beslut om att gå om en årskurs har varit uppe i tidigare remissbehandlings. Trots de generella invändningar förbundet har mot den alltmer bristande tilliten till skolans professioner menade Sveriges Skolledarförbund då att förslaget att flytta bestämmelserna om flyttning till högre årskurs till skollagen och göra beslutet möjligt att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd, var följdenligt utifrån den utvecklingsväg som regleringen av svensk skola har tagit. Förbundet har ingen annan uppfattning nu.

Kapitel 11 Könsuppdelad undervisning och utbildning.

Utredaren väljer att inte föreslå några bestämmelser i skollagen som uttryckligen förbjuder könsuppdelad undervisning och utbildning eftersom det befintliga regelverket i form av bestämmelser i läroplaner och diskrimineringslagen bedöms som tillräckligt.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens uppfattning och har inga invändningar mot beslutet.

Kapitel 13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utredaren föreslår ett stort antal olika datum för ikraftträdande av de olika förslag som lämnas, varav många ligger relativt nära i tid. Sveriges Skolledarförbund vill särskilt framhålla svårigheten med kort framförhållning när det gäller de förslag som innebär förändringar i vilka ämnesbehörigheter som kommer att efterfrågas hos lärare i grundsärskolan. Lärarrekruteringsprocesser startar upp till ett halvår innan en läsårsstart vilket innebär att beslut om reformer behöver föreligga relativt lång tid innan de förväntas träda i kraft. Innebär reformer att viss personal kommer att behöva omskolas eller till och med behöva lämna verksamheten, måste hänsyn tas till gällande avtal på området.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande